

possunt ergo duæ actiones ut actio et terminus distingui; igitur distingui non possunt illi duo concursus tanquam duæ actiones realiter identificatæ cum eodem termino seu effectu, seu cum eadem qualitate: hæc enim omnia in idem recidunt. Unde etiam concluditur non distingui tanquam duas passiones vel mutationes cum eadem proportionem, quia uni actioni una tantum passio respondet, quia sunt una tendentia secundum diversos respectus; idemque est de mutatione, quæ sunt in philosophia vulgaris, et ideo non oportet in eis immorari.

9. *Concluditur distinctio realis allata.*—Ex hoc autem principio, quod concursus prævius et concomitans inter se distinguuntur realiter, aperte concluditur eundem concursum prævium distingui realiter ab actione et effectu causæ secundæ, quia concursus simultaneus non distinguitur in re ab actione causæ secundæ, ut supra ostensum est, et actio causæ secundæ non distinguitur a termino, seu effectu ejus, ut est vulgare in philosophia: ergo, e converso, quidquid distinguitur realiter ab hoc concursu simultaneo, distinguitur etiam realiter ab actione et effectu causæ secundæ, ut per se notum est in rebus creatis, qui discursus, ut dixi, est evidentior in actionibus transeuntibus, sed revera habet eandem vim in immanentibus, etiam liberis, supponendo ad illas efficiendas dari præmotionem, per quam vel determinetur, vel compleatur, vel applicetur, vel ab alio modo juvetur potentia, juxta ea quæ mox subjiciemus.

CAPUT XXXII.

AN PRÆVIUS CONCURSUS SIT QUALITAS, VEL IN QUO PRÆDICAMENTO SIT.

1. *Varie sententiæ.*—*Prima: esse puram motionem.*—Hæc est octava dubitatio de hoc concursu, in qua explicanda non conveniunt dicti auctores. Nam, ut in superioribus tetigi, solum esse potest quæstio an sit vera qualitas vel sit pura motio, nam de aliis prædicamentis nulla potest esse dubitatio. Multi ergo ex defensoribus illius sententiæ dicunt non esse qualitatem, sed puram motionem virtuosam, et quidam illorum dicit esse sententiam expressam D. Thomæ 1. 2, quæst. 110, art. 2. At D. Thomas ibi non tractat de concursu prævio vel comitante, sed generaliter de actuali gratia, quam distinguit ab habituali, et sic habitus gratiæ vocat qualitates: actus autem

gratiæ dicit non esse qualitates utique a solo Deo factas tanquam formas, quæ sunt principia operandi; quod autem D. Thomas non loquatur de concursu, et quod hic sit sensus ejus, ex verbis ejus ostenditur: *Dupliciter (inquit) ex gratuita Dei voluntate homo adjuvatur; uno modo, in quantum anima juvatur a Deo ad aliquid cognoscendum, vel volendum, vel agendum: et hoc modo ipse gratuitus Dei effectus non est qualitas, sed motus quidam animi.* Non loquitur ergo D. Thomas de concursu prævio, sed de toto effectu gratuito, prout distinguitur ab habitu; et illum dicit D. Thomas non esse qualitatem utique puram et distinctam ab actuali motu animi, vel non esse qualitatem permanentem, et per modum qualitatis denominantis, sicut de passione dixit Aristoteles in prædicamentis. Alioqui certum est actum immanentem esse veram qualitatem, quod etiam supra diximus de actibus gratiæ, qui omnes vocantur animi motus, quia non sunt sine actuali influxu et effectione vitali potentiarum animæ. Et in hoc sensu distinguuntur ab habitibus, quos Deus solus infundit, tanquam *formas vel qualitates*, ut D. Thomas ait, quæ sint principia actuum.

2. *Ratione ostenditur, primo, ut videntur absurda alterius opinionis.*—*Secundo, id ostendit inductio.*—Omissa ergo auctoritate, ratio illorum auctorum prima est, ut evitent incommoda quæ ex illorum sententia solent inferri. Unum est, quia si illa motio prævia esset qualitas, utique esset qualitas activa, nam ad hoc ponitur ut agat; ergo indigeret motione primi agentis, et sic procederetur in infinitum. Ideoque sistendum est in motione quæ non sit qualitas; ac subinde illa erit pura motio, quæ datur causæ secundæ in actu primo sufficienter constitutæ. Aliud inconveniens est, quia si ille prævius concursus esset per infusionem qualitatis activæ, illa esset per modum actus primi, et completeret in homine principium sufficiens actuum conversionis vel amoris, et consequenter, qui illam qualitatem non reciperet, non haberet auxilium sufficiens ad operandum, quod in naturalibus est evidenter falsum, et in supernaturalibus ab ipsis etiam non admittitur, quia repugnat sanæ doctrinæ. Tandem argumentantur inductione, quia illa motio non est potentia, nam supponit illam, nec est habitus, quia non separatur ab actuali actione, sicut potest separari habitus; non est dispositio, quia est quasi actus ultimus; non est ergo qualitas, sed pura motio. Confirmatur hæc ratio, quia concursus si-

multaneus non est qualitas; ergo nec prævius erit qualitas.

3. *Secunda sententia, esse qualitatem.*—Alii nihilominus ejusdem doctrinæ defensores dicunt hanc motionem, licet, ut est passio quædam in fieri, sit vera motio, in termino intrinseco esse qualitatem, pro qua sententia citat Ledesma M. Joannem Vincentium, et alios doctissimos discipulos D. Thomæ; ipse vero varie loquitur, nam in prima conclusione asserit hanc sententiam non esse omnino improbabilem: in secunda, dicit probabilius et fere sibi certum esse, hoc auxilium prævium non esse qualitatem constituentem voluntatem in ultima consummatione actus primi; postea vero, explicando distinctionem, dicit: *An sit qualitas, nec affirmamus, nec negamus in presenti.* Et in conclusione 3, iterum ait hoc auxilium nihil aliud esse nisi divinam motionem. At paulo inferius dicit, secundum probabilior sententiam, in voluntate et simili potentia motionem ad actum immanentem esse qualitatem. Itaque, licet neget hanc motionem esse qualitatem constituentem potentiam in actu primo (de quo puncto statim dicam), absolute videtur sentire esse qualitatem, quamvis paulo post dicat illam non esse nisi motionem passivam, et factionem quamdam, quæ omnia ostendunt perplexitatem quamdam et obscuritatem in concipienda et explicanda entitate hujus motionis.

4. *Suadetur hæc opinio.*—Potest nihilominus hæc sententia dupliciter suaderi. Primo, a priori: nam hic concursus prævius est res quædam quam Deus vere et proprie efficit in causa secunda, verbi gratia, in voluntate; ergo ibi intervenit effectio Dei in causa secunda per mutationem ejus; ergo etiam intervenit aliquid factum, quod non potest esse nisi qualitas. Antecedens supponitur expositione illius sententiæ; asserit enim hunc concursum esse influxum Dei in causam secundam, qui influxus realis est, et non nisi in genere causæ efficientis, ut per se patet; est ergo vera et realis effectio Dei. Unde fit evidens prima consequentia, quia non loquimur de effectione ut ab aliquibus consideratur ad intra in ipso Deo: sic enim cum sit ipsa volitio Dei, non est motio formalis, sed effectiva, seu principium movens, de quo nunc non tractamus: loquimur ergo de effectione transeunte; sive per modum actionis, sive per modum passionis consideretur, ut sic necesse est esse actuali motionem, quia per eam voluntas seu causa secunda aliter se habet quam prius,

quia actuatur illo influxu Dei, quo antea non actuabatur; intervenit ergo ibi motio quædam, quod nullus illius opinionis sectator negat vel negare potest, cum fundamentum ejus opinionis potissimum sit, quia causa secunda non movet, nisi mota.

5. *Ex termino illius effectiois, quæ est aliqua qualitas.*—Altera vero consequentia probatur facile, quia non potest intelligi aliqua effectio quin sit aliquid factum, nec motio sine intrinseco termino, sicut non potest esse via quæ ad aliquem terminum non tendat; motio enim via quædam est qua passum ab uno termino in alium transmutatur; ergo si concursus ille prævius est motio Dei, aliquem terminum intrinsecum habere necesse est: ille autem non est ibi neque quantitas, neque substantia; ergo erit aliqua qualitas, quia nihil aliud cogitari potest. Respondet Ledesma terminum proprium seu proximum illius concursus prævii esse, causam secundam esse præmotam: nam ultimus terminus, ad quem tendit, est ipsa operatio, vel effectio causæ secundæ. Sed hæc verba rem non declarant, nec vim rationis elidunt; quia illud esse præmotum vel intelligitur tantum in fieri, ita ut idem sit quod esse in actuali præmotione, vel sumitur in facto esse, id est, quod sit aliquid esse ad quod terminatur illa motio tanquam per eam factum, non tanquam per formalem causam, sed tanquam per viam, ut si dicamus quod terminus calefactionis est esse calidum. In priori sensu, non terminus illius præmotionis, sed quasi formalis effectus ejusdem significatur. Omnis enim motus dat formaliter mobili actu moveri, seu esse motum; illud tamen est quasi esse formale, quod non est terminus motus, sed quasi formalis effectus ejus, ultra quem necesse est terminum assignare ad quem motus ille tendat; quia dum motus formaliter constituit mobile actu motum, necessarium est ut aliquo illud ducat et moveat. Sic ergo præmotio hæc, si dat causæ secundæ formaliter esse præmotum, seu actu præmoveri, ad aliquid illam præmovet, distinctum ab ipso præmoveri, tanquam terminus a via, et de hoc inquirimus quid esse possit, nisi qualitas aliqua.

6. *Explicatur ille terminus.*—Unde si esse præmotum in altero sensu explicetur, ut significet aliquid esse factum in termino per illam præmotionem, inquirimus quæ sit forma, vel entitas dans illud esse, seu (ut verborum ambiguitas tollatur), quærimus terminum illius præmotionis in abstracto, sicut terminus cale-

factionis est calor, et illuminationis est lumen, et ideo in concreto dici potest terminum esse calidum, vel esse illuminatum : ita ergo, si terminus illius præmotionis est esse aliquid ad quod causa est præmota, quærimus formam in abstracto, quæ dat illud esse, quæ sit formalis terminus proximus illius præmotionis, et tunc dicimus non posse esse nisi qualitatem, quia in nullo alio prædicamento cogitari potest. Et confirmatur ac declaratur in hunc modum, quia vel causa secunda est spiritualis, vel corporea : si spiritualis, mutari vel moveri non potest, nisi ad qualitatem, præsertim per mutationem extrinsecus illi advenientem. Et ita Ledesma ipse fatetur in voluntate et intellectu hoc auxilium efficax esse qualitatem, ut supra retuli artic. 6, concl. 3. Si vero causa sit corporalis, mutatio illa accidentalis est, et non est ad locum, nec ad quantitatem; ergo non potest esse nisi ad qualitatem, quia, juxta doctrinam Philosophi, ad alia prædicamenta accidentium non est per se motus, nec mutatio.

7. *An motio ipsa sit terminus per divinam operationem productus.*—Alii contenti sunt dicendo motionem ipsam esse terminum productum per solam divinam operationem, ut dixit Alvarez, disp. 19, in ration. 3, pro quinta conclusione. Sed non satisfacit, nam quæro an loquatur de operatione Dei ad extra, vel ad intra. Primum dici non potest, quia illa operatio ad extra non est nisi ipsa motio, neque motio, ut motio, potest esse intrinsecus terminus operationis transeuntis. Secundum autem non satisfacit, nam licet motio facta in causa secunda sit terminus vel effectus volitionis divinæ, quæ dicitur volitio ad intra, nihilominus externa illa motio, ut est via quædam, habere debet aliquem terminum per illam factum, ut probatum est. Et amplius declarari et confirmari potest exemplis; nam in omni alia quasi instrumentali præmotione, quam physice experimur, proprium terminum præmotionis distinctum ab effectu formali motionis invenimus et assignamus, ut in instrumentis artis, motus instrumenti est motus localis, qui semper habet suum proprium terminum, qui est ubi; et in visu, quatenus præmoveretur a colore ut videat, intelligimus aliquam qualitatem illi impressam, quæ est quasi semen et instrumentum objecti. Et in lapide dum projicitur, ante motum localem intelligimus impressionem impetus, tanquam præmotionem quamdam per quam imprimitur impetus, qui est quasi virtus instrumentaria projicientis; et inde

docent omnes philosophi impetum esse qualitatem, quia illa motio prævia aliquem intrinsecum terminum habere debet, qui non est ubi, quia illa impressio est ante motum localem, unde necessario concludendum, debere esse qualitatem, quia nihil aliud esse potest. Nec satisfacit philosophus respondendo terminum illius præmotionis esse hoc ipsum *esse præmotum*, vel esse fortiter pulsum; sed necesse est ut assignet formalem terminum, et formam proxime factam per fortem illum contactum, ut postea sit instrumentum localis motus rei projectæ. Sic ergo in præsentis, vel illa præmotio nulla est, vel certe in proximo ac intrinseco termino qualitatem aliquam esse necesse est.

8. *Diluuntur rationes quibus probatur hunc concursum prævium non esse qualitatem.*—*Ad primam.*—Secundo, principaliter potest hoc suaderi, quia rationes quibus alii contendunt hanc præmotionem non esse qualitatem, vel absolute probant non esse creatam entitatem, vel nihil probant contra qualitatem. Prima ratio ab inconvenienti, erat de processu in infinitum, quia si esset qualitas, indigeret alia præmotione ad agendum. At idem sequitur de quacumque entitate creata, quæ sit principium activum alterius actionis, nam illa indiget concursu Dei, ac subinde indigebit præmotione, quia est entitas potentialis, et non est suum dare esse, quæ sunt rationes propter quas dicitur qualitas creata indigere præmotione. Responderi solet concursum prævium requiri in omni principio proprio causæ secundæ, non in ipsa præmotione, quæ est instrumentum primæ causæ; quia sicut actio non indiget alia actione qua fiat, ita nec præmotio alia præmotione qua fiat, vel ad faciendum applicetur, quia applicando causam secundam applicat seipsam; vel dum est applicatio alterius, est etiam sui ipsius, sicut quantitas seipsa est quanta. Sed contra, sive hoc sit verum, sive falsum, habebit locum, etiamsi illa præmotio intrinsece terminetur ad qualitatem, quia illa qualitas dicitur esse quasi transiens, et omnino actualis, quæ per illummet actionem seu præmotionem, qua fit, applicatur etiam virtualiter ad operandum cum virtute causæ secundæ, vel applicando illam ad agendum, vel quippiam simile.

9. *Ad secundam rationem superius allatam.*—Et ita etiam ad secundum dicitur quod, licet hæc præmotio sit qualitas, non aliter complet vel applicat causam secundam ad agendum, quam si esset tantum motio; vel

e contrario, si ex necessitate talis qualitatis sequitur causam secundam carentem aliqua qualitate non esse simpliciter sufficientem ad agendum, idem certe sequitur si præmotio sit necessaria, et non detur, cujuscumque rationis vel entitatis fingatur esse talis præmotio, quia ut non sit simpliciter sufficiens, satis est quod aliquid necessarium ad agendum desit, et non habeatur neque haberi possit, quod argumentum sæpius in sequentibus urgebimus, præsertim in causis liberis. Nunc autem solum concludimus argumentum illud non magis probare prævium concursum non esse qualitatem, quam non esse aliquem veram entitatem. Inductio vero quæ ibi additur non est integra, nam licet probet istum concursum non esse habitum, neque passibilem qualitatem permanentem, non probat non esse quasi transeuntem qualitatem ad modum impulsus; vel certe si in aliqua causa secunda non creditur possibilis talis qualitas natura sua transiens, quæ non sit actus vitalis, ut in spiritualibus est probabile, multo erit impossibilior motio transiens sine ullo termino qui cum illa sit et transeat.

10. *Ad confirmationem.*—Ad confirmationem autem de concursu simultaneo, facile negabitur consequentia, quia concursus simultaneus est in genere actionis, habetque eundem terminum cum actione causæ secundæ. Concursus autem prævius est actio vel passio distincta ab actione causæ secundæ, et ideo suum terminum habere debet, qui non potest esse nisi qualitas. Et ita, supposito tali concursu prævio, multo probabilius est non consistere in pura motione vel præmotione, sed esse talem præmotionem quæ qualitatem aliquam causæ secundæ imprimat, quod ex dicendis magis confirmabitur.

CAPUT XXXIII.

UTRUM CONCURSUS PRÆVIUS CONSTITUAT CAUSAM SECUNDAM IN ACTU PRIMO, VEL COMPLEAT VIRTUTEM EJUS AD AGENDUM.

1. *Prima quæstio, an hic concursus prævius compleat in actu primo causam creatam.*—In hoc capite alia duo dubia de hoc concursu tractanda sunt, quæ ad totam hanc materiam intelligendam sunt imprimis necessaria. Primum, seu nonum in ordine, est an hic concursus prævius detur causæ secundæ ad constituendam illam, vel saltem complendam in

actu primo, vel potius per modum actus secundi, quod aliter interrogari solet, an ita detur ut teneat se ex parte causæ secundæ, ejusque virtutem compleat ad agendum, vel potius se teneat ex parte actus secundi, et sit quasi inchoatio ejus. In hoc enim puncto valde inter se dissentiunt defensores hujus influxus in causam.

2. *Prima opinio affirmat.*—Prima opinio est, hunc concursum tenere se ex parte causæ secundæ, eique dare complementum actus primi, seu virtutis agendi: ita tenet Cabrera dicta quæst. 18, art. 4, disp. 6, dub. 1, num. 59; et hanc sententiam tenet etiam Alvarez locis infra citandis, eamque defendere multos doctissimos Thomistas refert Ledesma, et ipse probabilem reputat, pluresque rationes in favorem ejus adducit, quæ non sunt distinctæ ab his quæ in cap. 27 ad persuadendum hunc concursum prævium adduximus. Fundamentum hujus sententiæ esse videtur, quia hic concursus prævius datur causæ secundæ in ordine ad actionem, et non est influxus in ipsam actionem causæ secundæ, ut supponitur; ergo est influxus in causam secundam, ut activa est, quia alias non daretur in ordine ad actionem; ergo datur illi ut qualitas vel motio activa, cum ad agendum detur; ergo datur per modum actus primi, quia omnis actus, qui non est ipsa actio vel terminus ejus, et ad agendum datur, est actus primus.

3. *Compleatur etiam in virtute agendi.*—Unde etiam concluditur per hunc concursum compleri causam secundam in virtute agendi; hæc enim motio non dat causæ secundæ totam virtutem proximam, seu intrinsecam activam in suo ordine, ut omnes supponunt, et late probat D. Thomas, 3 contra gent., c. 69 et 70; quæst. 7 de Potent., art. 7; nec etiam talis motio dat virtutem causæ secundæ ad agendum, alias superflue daretur, et non daretur illi ut qualitas activa; ergo datur ut formaliter conferat saltem complementum virtutis activæ. Et confirmatur ex alio fundamento illius sententiæ, quod causa secunda non habet virtutem principalem, etiam in ordine suo, ad dandum suo effectui esse existentiam, sed per hunc concursum prævium recipit virtutem instrumentariam Dei ad dandum esse existentiam effectui suo; ergo hæc motio constituit causam secundam in actu primo completo ad dandum esse existentiam, et quoad illam complet virtutem ejus. Tandem confirmatur ex D. Thoma, 3 contra gent., cap. 6, ration. 4, dicente: *Complementum virtutis*